

Fyysisen ympäristön mahdollisuudet kokonaisturvallisuuden lisäämiseksi

SOKKA-hanke

 Kansanopistot

Johdanto

- Tämä ”käsikirja” on tarkoitettu toisen asteen oppilaitosten yhteisöllisen opiskeluhuollon tueksi.
- Käsikirjan osana on kehitetty mallia fyysisen ympäristön mahdollisuuksista kokonaisturvallisuuden lisäämiseksi.
- Luonto ja toiminta yleensä ulkona valikoituivat tässä kokonaisturvallisuuden lisäämisen menetelmäksi
- Materiaalia voi hyödyntää mm. vastuuopettajan tunneilla, yhteisön hyvinvointipäivissä ja retkeilyyn, leirien ja elämystoiminnan opetuksessa

Toimintamallin tavoitteiden muotoutuminen

Tavoite: Lisätä opiskelijoiden kokonaisturvallisuutta hyödyntämällä fyysistä ympäristöä.

Lähestymistapa: Teoriat ja määrittelyt jäävät pinnallisiksi ilman käytännön kokeiluja. Päätimme pilotoida esityksessä pohdittuja ajatuksia ja menetelmiä olemassa olevalla ryhmällä.

Esityksen sisältö: Tiivistelmä ja avaus siitä, miten turvallisuutta voidaan lisätä oppilaitoksen arjessa käytännön tekemisen kautta luontoympäristössä ja siihen valmistautumisessa.

Pilotoinnin aikana tai sen jälkeen tehdyt havainnot ja kommentit on merkitty sinisellä kursiivilla.

Pelialusta “Yhteisön luontotunnit”:

Jatkuvasti ja yhteisöllisesti kehitettävä idea, joka vastaa eri toimijoiden tarpeisiin.

Opettajan/ohjaajan rooli on mahdollistajana, rinnalla kulkijana ja toiminnan refleктоijana, jotta ryhmä tai yksilöt voivat kehittää omaa turvallisuuden tunnettaan omista lähtökohdistaan.

Kokonaisturvallisuuden määrittelyä

- Puhutaan kokonaisturvallisuudesta kun huomioidaan fyysinen, psyykinen, sosiaalinen ja pedagoginen turvallisuus. (oph.fi)
 - Oph on myös nostanut kulttuurisen turvallisuuden yhdeksi esille viime aikoina, sisältyen sosiaalisen turvallisuuden osa-alueen alle.
- Kokonaisturvallisuus voidaan käsittää myös kansallisen turvallisuuden varautumiseen liittyvänä toimintamallina kansalaisten, viranomaisten, järjestöjen ja elinkeinoelämän yhteistyönä. (turvallisuuskomitea.fi)
- Kokonaisturvallisuutta käsitellään tässä yhteydessä näiden käsitteiden yhdistelmänä siten, että ajatellaan näiden tukeutuvan toisiinsa. Valmius auttaa muita perustuu siihen, että itsellä on perusasiat kunnossa.

Fyysinen turvallisuus

- **Osa-alueet:** Rakennusten turvallisuus, kuljetuksen turvallisuus, henkilöturvallisuus, järjestelmien turvallisuus, teollisuuden ja infrastruktuurin turvallisuus, ympäristönsuojelu, turvallisuuskulttuuri
- **Tavoite:** Ihmisten ja omaisuuden suojeleminen fyysisiltä uhkilta

"Turvalliset tilat, turvallinen toimintaympäristö, riittävät varusteet, osaaminen käyttää varusteita ja välineitä oikein..."

Psyykkinen turvallisuus

- **Osa-alueet:** Stressinhallinta, psyykkinen tuki, kriisinhallinta, ahdistuksen ja pelkojen hallinta, työhyvinvointi, kriisinjohdon valmius, koulutus ja tietoisuus, pitkäaikainen hyvinvointi
- **Tavoite:** Ihmisten psyykkisen ja emotionaalisen hyvinvoinnin tukeminen

"Rohkeus lähteä ekaa kertaa lähiretkelle vaati monen (tuki-) henkilön panosta. Eka retki oli kuitenkin mielestäni menestys ja yksilön ahdistusten häviämisen näki selvästi.

Sosiaalisissa tilanteissa toimiminen luokassa oli tässä nuorelle ahdistavaa, mutta luontoympäristössä tapahtui avautumista, mitä en osannut odottaa."

Sosiaalinen turvallisuus

- **Osa-alueet:** Talous ja toimeentulo, terveydenhuolto, koulutus ja osaaminen, turvallisuus ja oikeudet, asuminen ja ympäristö, sosiaaliset suhteet, ★ **kulttuurinen turvallisuus**, turvallisuus kriisitilanteissa, sosiaalinen oikeudenmukaisuus
- **Tavoite:** Yksilöiden ja yhteisöjen kokonaisyhyvinvoinnin tukeminen yhteiskunnassa
- Tämä turvallisuuden osa-alue liittyy kasvatus- ja ohjausalaan myös ammatillisesti.

"Yhdessä olo muussa kuin kouluympäristössä havaittiin rennoksi ja ajatuksille oli aikaa enemmän kuin kontrolloiduissa luokkatilanteissa"

★Kulttuurinen turvallisuus

- **Osa-alueet:** Kulttuurinen turvallisuus viittaa yhteisön tai organisaation kykyyn ja tahtoon ymmärtää ja kunnioittaa eri kulttuurien arvoja, normeja ja käytäntöjä.
- **Tavoite:** Turvallisuuden edistämistä siten, että otetaan huomioon kulttuuriset erot ja varmistetaan, että kaikki yhteisön jäsenet tuntevat olonsa turvalliseksi ja arvostetuksi. (mm. oph.fi)

Opistolla on otettu käyttöön turvallisemman tilan periaatteet.

Pedagoginen turvallisuus

- **Osa-alueet:** Pedagogisen turvallisuuden tavoitteena on varmistaa opiskelijoiden ja opettajien fyysinen, psyykinen ja emotionaalinen hyvinvointi sekä turvallisuudentunne. Tämä sisältää suojan fyysisiltä uhkilta, kuten kiusaamiselta ja väkivallalta, sekä psyykkisiltä stressitekijöiltä, kuten ahdistukselta ja epävarmuudelta. Lisäksi siihen kuuluu turvallisuuskasvatus, kuten ensiapu, poistumisharjoitukset ja riskien tunnistaminen.
- **Tavoite:** Luoda oppimisympäristö, jossa voidaan keskittyä oppimiseen ja opettamiseen ilman pelkoa tai stressiä

”Ensiapua toteutettiin mm. erätoimintarastilla harjoittelemalla kirveen turvallista käyttöä, ensiaputaitoja tovereiden näytellessä loukkaantunutta ja painelupuhallusnukella”

Resilienssi

”Resilienssillä tarkoitetaan kykyä sopeutua erilaisiin olosuhteisiin sekä palautua vastoinkäymisistä tai stressaavista tilanteista ja jopa kasvaa niiden seurauksena”

Southwick ym., (2014, viitattu Kolmonen 2022)

Resilienssi ja fyysisen ympäristön hyödyntäminen

- C.H.Holling (1973) käyttänyt termiä ekosysteemissä kyvyksi palautua muutoksesta. Psykologiassa puhutaan vastaavasti positiivista sopeutumista ja kykyä ylläpitää mielenterveys ja toimintakyky vastoinkäymisissä. Tätä on yleistetty myös muilla tieteen osa-alueilla (talous, sosiologia, ekologia) ja todettu, että **monimutkaisuus ja monimuotoisuus** lisäävät eliöiden kykyä kestää häiriötä. **Mutkat suoriksi, yhdessä toimiminen ryhmässä erilaisten yksilöiden kanssa lisää itsessään resilienssiä.**
- Talja (2023) resilienssin osa-alueet seikkailukasvatuksen näkökulmasta tarkastelussa tutkielmassa (ja tuloksia tässä tosi tiiviisti suluissa): Hallintakäsitys (sisäinen ja ulkoinen **vahvistuivat**), minäpystyvyys (**neutraali tai positiivinen vaikutus**), koettu pätevyys, itsetunto (**yhteys itsetuntoon tässä ristiriitainen**), optimismi ja sosiaalinen tuki (**neutraali tai positiivinen vaikutus**). Suuntaa antava tutkielma mielestäni, seikkailukasvatuksen kokemus on tärkeämpi tässä omasta näkökulmastani katsottuna.
- **Seikkailukasvatuksen näkökulma** on fyysisessä ympäristössä toimiessa keskeinen. Seikkailukasvatuksella pyritään käytännössä mm. kehittämään minäpystyvyyden tunteita ("mukavuusalueen venyttäminen"), koettua pätevyyttä ("onnistuminen yksilölle vaativissa ponnistuksissa") ja perusajatus, eli ryhmätoiminnan kautta sosiaalista tukea kun *yhteistoiminnan avulla selvitään haasteista*. Karppinen & Latomaa (2015, 47) mukaan lähtökohtina **toiminta, tunteet ja vuorovaikutus**.

"Ryhmä otti alussa haltuun ruuan valmistamisen taidot retkillä. Loppuvuoden retkeilyissä opettajan rooli väheni luontevasti siihen, ettei ruokailuista tarvinnut enää huolehtia vaan voitiin keskittyä muihin asioihin. Ja sit me käveltiin pidempiä retkiä vaikka se osan mielestä olikin kauheeta."

Yhdessä vertaisena, kokeileminen, tuki

- Vertaisuus tarkoittaa ihmisten välistä tasavertaista suhdetta, jossa he jakavat samanarvoisen aseman ja kohtelun. Tämä käsite voi viitata moniin eri tilanteisiin, kuten työpaikoilla, kouluissa tai yhteisöissä, joissa jokaisen panosta ja näkemyksiä arvostetaan samalla tavalla. Vertaisuus edistää demokratiaa, osallistumista ja yhteisöllisyyttä, koska se korostaa yksilöiden välistä kunnioitusta ja vastavuoroisuutta.
- Vanha rinnalla kulkemisen ja rinnalla istumisen tapa nousi esille Saamelaisen kasvatuksen erityispiirteitä (Peltola ym. 2019) julkaisusta, missä aikuinen tukee nuorta tekemisessä ja antaa aikaa kokeilla itse. ”Ei aina edes autettu, *vaan annetaan oivaltaa itse.*” Tällainen lähestyminen vaatii myös ohjaajalta kärsivällisyyttä, mitä luonnossa toimiessa tulee harjoiteltua jatkuvasti.

”Opettajana en ollut valmistautunut kaikkiin tuntisisältöihin ennalta tarkoin, vaan lähdimme tekemään yhteistä tutkimusta jostain aiheesta, esimerkiksi luonnon tuntemuksesta. Yhdessä siinä pohdittiin sitten, sovelluksia tietysti myös hyödyntäen, mikä tuo kasvi mahtaa olla, ja voiko sitä syödä.”

Oppimisympäristön merkitys

"Opiskelijoiden kanssa on helppo keskustella ja heistä oppii uusia puolia luontoympäristössä toimiessa"

"Luokassa opiskelija saattoi vaikuttaa hiljaiselta ja sulkeutuneelta, päiväretkellä kerrottiin avoimesti asioita puolin ja toisin – kohdattiin aidosti ja kiireettömästi"

Friday, December 14

2:27
Friday, December 14

Pelin idea

1. Seppo.io on paikkatietoon perustuva pelialusta, mikä voidaan siirtää toiminnan mukaisiin kohteisiin paikkakunnasta riippumatta.
2. Järjestetään yhteistoimintaa ryhmän omana toteutuksena, missä toimitaan mahdollisimman vertaisina (ryhmä ja ohjaajat toimijoina)
3. Vaativuutta lisätään pelin edetessä. Peli aloitetaan elämän perusteista ja edetään tasolle missä itseohjautuvuus on kehittynyttä ja tehdään ryhmänä fyysisessä ympäristössä resilienssiin positiivisesti vaikuttavia asioita.
4. Oppimisen ”työkaluna” luonnossa ja muissa fyysisissä ympäristöissä yhdessä liikkuminen ja ympäristön vaatimien taitojen käytännön harjoittelu ja niiden reflektointi
5. Hypoteesi: Pystyvyys fyysisessä ympäristössä vahvistaa siirtovaikutuksen kautta resilienssiä ja pystyvyyttä arjessa ja sitä kautta turvallisuuden tunnetta yksilöissä ja yhteisöissä. Elämyksellisyys ja kokemuksellisuus läsnä toiminnassa.

seppo^o

The logo features a large, stylized pink letter 'S' with a dark blue crescent moon shape cut out of its center. Below the 'S', the word 'seppo' is written in a bold, lowercase, pink sans-serif font. A small, pink, stylized 'o' with a dot is positioned above the final 'o' in 'seppo', resembling a speech bubble or a small character.

Yhteisön luontotunnit

Kirjaudu pelaajana osoitteessa:

play.seppo.io

Syötä pin-koodi:

47G9A6

Abraham Maslown kuuluisa tarvehierarkia ”mittarina” ja toiminnan tavoitteena

"Istuttiin luokassa alas ja pohdittiin minne mentäisiin retkelle ja mitä varusteita mukaan. Ensimmäiset pari kertaa opiskelijoita ei huvittanut pukeutua kunnolla tilanteen mukaisesti, mutta myöhemmin syksyllä jo ymmärrettiin lämpimänä pysymisen merkitys. Siperia opetti." Kokemuksia pilotoinnista

Tarvehierarkian mukaista tekemistä

- Yhteisön luontotunnit -pelissä tehdään tarvehierarkian mukaisesti asioita alkaen alhaalta kuvassa (edellinen dia) eli perustarpeista.
- Opettaja, ohjaaja ja ryhmä pohtivat omaa edistymistään eri tasoilla opettajan reflektointien kautta. Pelissä tavoitteena voi olla ryhmällä esim. luontoretki kevätlukukaudella, minkä he ovat itse suunnitelleet ja toteuttaneet.
- Eri toiminnot vahvistavat tarvehierarkian mukaisia asioita (esim. Tutkiminen, tieto, kokeilu, tekeminen, liikkuminen, yhdessäolo, keskustelut jne.)

Kokemuksia pilotoinnin ajalta

*"Syksyn ensimmäisistä lähiretkistä yön yli retkeen tuntui alussa olevan **TODELLA** pitkä matka. Lopulta kävi niin, että kevään yön yli leirillä ryhmä järjesti omaa toimintaa vieraassa ja aidosti jännittävässä ympäristössä. Omin silmin sain opettajana seurata nuorten kasvamista toimijoiksi." Kokemuksia pilotoinnista*

"Prosessiin pitää vaan luottaa alusta alkaen. Tämän syksykin toisella lähiretkellä keskusteltiin jo ensi keväänä järjestettävän mahdollisen yön yli retken jännittävydestä." Kokemuksia pilotoinnista

"Opettajana ei paljon muuta tarvitse kuin viedä toiminta pois luokasta ja antaa mahdollisesti osuvia vinkkejä nuorille niissä todellisissa tilanteissa kun se on tarpeen. Opettajalta vaaditaan tilannesensitiivistä otetta." Kokemuksia pilotoinnista

"Open oman osaamattomuuden näyttäminen avoimesti tietyissä erityistilanteissa luo osaltaan kierolla tavalla turvallisuuden tunnetta ryhmälle, mikäli perusasiat ovat kunnossa: Ravinto, lämpö, lepo. Ryhmä oppii, että siitäkin selvittään vaikei aina aivan perillä asioista oltaisikaan." Kokemuksia pilotoinnista

"Suuren työn ryhmän kyvykkyyden eteen tekee tässä muutkin opiston työntekijät. Omin silmin sain seurata toiminnassa tuloksia, fyysisessä ympäristössä toiminnan kehittymistä ja peilailla sitä noihin Maslow'n hierarkian tasoihin mielessäni. Tämä pilottiryhmä lähti liikkeelle aivan ensimmäisen (alimman) tason asioista ja sieltä päästiin mielestäni hienoihin tuloksiin esim. minäpystyvyyden osalta." Havaintoja

"Alkuun ku se oli sitä etten halua ei jaksaa ja ei pysty, lopussa innoissaan suunniteltiin itse ja kerrottiin omasta tekemisestä ylpeänä ja saavutuksistaan." Vastuuopettaja

"Ajan antaminen asioille, harjoitellaan yhdessä olemista, ei suorittamista." Vastuuopettaja

MITÄ AJATUKSIA SINULLA HERÄÄ NÄISTÄ KOKEMUKSISTA?

Jatkoajatuksia tämän osion pohjalta...

- **KV-ympäristöt** (kumppanit?) laajempia näkökulmia aiheesta (koulutus ja terapia käsi kädessä tulevaisuudessa), Go Adventure -yhteistyö (€ + htv)
 - Rahoitus ja terapiaosaaminen, pätevyys sekä työaika -> palkattu osaaja tähän
- **Tarkempi pelillinen toteutus** Yhteisön luontotuntien "idean" jatkoksi, oma isompi hankkeensa (€ + htv)
 - Pelillisyyden osaamista ja työaika, kunnollinen suunnitelma ja toteutus
 - Yhteiskehittäminen pelialustan osalta oppilaitosten verkostossa?

MUITA IDEOITA?

Voit kirjoittaa ideoitasi tässä ohessa olevan QR-koodin kautta Mentimeteriin. Tässä alla on esitystä varten linkki yhteiseen purkuun.

<https://www.menti.com/al6k61c6zd1v>

Lähteet

- Kolmonen, H.-M. (2022) *Meillä kaikilla on jotain, mikä kannattelee – Nuorten kokemuksia heidän resilienssiään edistävästä tekijöistä*. Pro Gradu -tutkielma. Kasvatustieteiden tiedekunta, Kasvatuspsykologia. Oulun yliopisto. Saatavilla: <https://oulurepo.oulu.fi/bitstream/handle/10024/20650/nbnfioulu-202205111945.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Karppinen, S.J.A. & Latomaa, T. (2015) *Seikkailun elämyksiä 3: Suomalainen seikkailupedagogiikka*. Helsinki: Suomen Seikkailukasvatusverkosto.
- Holling, C.S. (1973) 'Resilience and Stability of Ecological Systems', *Annual Review of Ecology and Systematics*, 4, pp. 1-23. Saatavilla: <https://pure.iiasa.ac.at/id/eprint/26/1/RP-73-003.pdf>
- Peltola, M., Keskitalo, P. & Äärelä-Vihriälä, R. (toim.) (2019) *Saamelainen varhaiskasvatus nyt: arvot, käytänteet ja osallisuus arjessa*. Oulu: Oulun yliopisto. Saatavilla: <https://oulurepo.oulu.fi/bitstream/handle/10024/26018/nbnfi-fe2019062722168.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Talja, H. (2023) *Seikkailukasvatus resilienssin kehittäjänä*. Liikuntapedagogiikan kandidaatin -tutkielma. Liikuntatieteellinen tiedekunta, Jyväskylän yliopisto. Saatavilla: <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/92072/URN%20NBN%20fi%20jyu-202311248087.pdf?sequence=5&isAllowed=y>
- Oph.fi: <https://www.oph.fi/fi/teemat-ja-kehittaminen/kasvatuksen-ja-koulutuksen-turvallisuus> Viitattu 4.10.2024
- Turvallisuuskomitea.fi: <https://turvallisuuskomitea.fi/kokonaisturvallisuus/> Viitattu 4.10.2024